

BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS UŽ DOKUMENTO SUKLASTOJIMĄ AR DISPONAVIMĄ SUKLASTOTU DOKUMENTU TAIKYMO YPATUMAI LIETUVOS BAU- DŽIAMOSIOS TEISĖS JURISPRUDENCIJOJE

Darius Pranka

Vilniaus miesto apylinkės teismas
Elektroninis paštas: darius.pranka@gmail.com

Pateikta 2015 lapkričio 19 d., parengta spausdinti 2016 spalio 14 d.

DOI: 10.13165/JUR-16-23-1-04

Santrauka. Autorius straipsnyje nagrinėja Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje šiuo metu aktualiausias Baudžiamojo kodekso 300 straipsnio 1 dalies taikymo problemas. Pirmiausia keliama abejonė dėl šios veikos tinkamo reglamentavimo baudžiamajame įstatyme. Autoriaus nuomone, įstatyme nepagrįstai palikta spraga nekriminalizuojant netikro ar suklastoto dokumento įgijimo. Po to straipsnyje trumpai apibendrinami dokumento požymiai – daroma išvada, kad elektroninis dokumentas tai pat gali būti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku, tačiau svarbu, kad tokio dokumento turinys ir forma turėtų įtaką kitų asmenų teisėms ir pareigoms. Daugiausia dėmesio skiriama teismų praktikoje formuojamiems Baudžiamojo kodekso 300 straipsnio 1 dalies taikymo ypatumams, akcentuojant ne formalų baudžiamosios atsakomybės taikymą, bet nustatant konkretaus dokumento reikšmę teisiniams santykiams. Apibendrinus tiek užsienio valstybių baudžiamuosius kodeksus, tiek Lietuvos teismų praktiką, daroma išvada, kad įstatymų taikytojas teisingai formuoja teismų praktiką, tačiau, siekiant išvengti piktnaudžiavimų nepagrįstais kaltinimais, tikslinga Baudžiamojo kodekso 300 straipsnio 1 dalį koreguoti. Todėl, atsižvelgiant į straipsnyje padarytas išvadas, pabaigoje siūloma tobulinti galiojantį baudžiamąjį įstatymą, jame nurodant atitinkamus papildomus šios veikos požymius.

Reikšminiai žodžiai: dokumentas, elektroninis dokumentas, dokumento suklastojimas, įgijimas, suklastoto ar netikro dokumento įgijimas, teisiniai padariniai, veikos pavojingumas.

Įvadas

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 300 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos aiškinimas ir taikymas nekelia jokių problemų nei baudžiamosios teisės teorijoje, nei teismų praktikoje. Perskaičius šio straipsnio pirmąją dalį, susidaro įspūdis, jog jo dispozicija pakankamai aiški, o erdvės įstatymo taikytojui nepalikta visai. Tačiau šiek tiek įsigilinus į šios normos konstrukciją ir specifiką, tampa akivaizdu, jog ne viskas taip aišku, paprasta ir konkrečiu. Problemų gali kilti tiek dėl pavojingų veikų aprašymo ar įrašymo į įstatymą, tiek dėl to, ar kiekviena veika, formaliai atitinkanti minimos nusikalstamos veikos požymius, gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę.

Temos aktualumas ir naujumas. Problemos ištirtumas.

Nuo 2003 metų, kai įsigaliojo naujai priimtas baudžiamasis įstatymas, BK 300 straipsniui mokslinėje literatūroje dėmesio skirta pakankamai nedaug. Didesnių ir gilesnių mokslo darbų šia tema nėra visai, o atskirus šio nusikaltimo požymius minimaliai nagrinėjo E. Sinkevičius¹, M. Aidukas², A. Tamašauskienė³. Tačiau paskutinis mokslinis darbas nagrinėjama tema Lietuvoje buvo rašytas beveik prieš 10 metų, todėl tiek analizuojamos problemos, tiek jų sprendimo būdai ar šios normos taikymo aktualijos tikrai yra pasikeitę. Taigi jau vien teoriniu aspektu pasirinkta tema yra aktuali, nauja ir menkai tyrinėta. Analizuojant teismų praktiką taip pat galima pastebėti, kad taikant šį straipsnį praktikoje kyla įvairių problemų, susijusių tiek su formalia šios nusikalstamos veikos sudėtimi, tiek su atskirais jos požymiais. Neretai teismai priima apkaltinamuosius nuosprendžius, remdamiesi vien tik įstatymo raide, ne visai teisingai aiškindami šios normos dispoziciją. Trūkstanti mokslinės diskusijos šiuo klausimu, praktikoje taikant šią normą atsiranda klausimų, į kuriuos atsakymus mėgina pateikti Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Tačiau net ir pačiame kasaciniame teisme, aiškinant šio nusikaltimo kvalifikavimo ypatumus, kyla ginčų. Todėl nagrinėjama tema yra aktuali ir praktiniu aspektu.

1 SINKEVIČIUS E. Dokumentų suklastojimo koncepcija naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37).

2 AIDUKAS M. Baudžiamosios atsakomybės už dokumentų suklastojimą problemos naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 2003, 48; AIDUKAS M. Baudžiamoji atsakomybė už dokumento suklastojimą, suklastoto dokumento panaudojimą arba realizavimą pagal kai kurių užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus. *Teisė*, 2006, 59.

3 TAMAŠAUSKIENĖ A. Dokumento samprata ir jos reikšmė nusikalstamos veikos kvalifikavimui. *Jurisprudencija*, 2004, 60(52); p. 125–134.

Tyrimo tikslas yra ištirti nusikalstamos veikos, numatytos BK 300 straipsnio 1 dalyje, taikymo problemas, įvertinant esamą šios normos konstrukciją.

Tyrimo objektas – nusikalstamos veikos, numatytos BK 300 straipsnio 1 dalyje, požymiai ir aiškinimas teismų praktikoje.

Tyrimo taikomi metodai: loginis, sisteminis, dokumentų analizės ir apibendrinimo.

1. Ar galima baudžiamoji atsakomybė už suklastoto ar netikro dokumento įgijimą?

BK 300 straipsnio 1 dalis kriminalizuoja dokumento suklastojimą ar disponavimą suklastotu dokumentu, t. y. baudžiama už tokias veikas: netikro dokumento pagaminimą, tikro dokumento suklastojimą, žinomai netikro ar žinomai suklastoto tikro dokumento laikymą, gabenimą, siuntimą, panaudojimą ar realizavimą. Taigi įstatymas numato baudžiamąją atsakomybę už tam tikras, alternatyvias veikas, kurios susijusios su dokumento klastojimu ar disponavimu suklastotu dokumentu. Tačiau šiame straipsnyje nenumatyta baudžiamoji atsakomybė už žinomai netikro ar žinomai suklastoto tikro dokumento įgijimą. Lietuvos baudžiamasis įstatymas yra logiškas ir sistemiskai suderintas teisės aktas, todėl ir šiuo atveju į BK reikėtų pasižiūrėti sistemiskai. Taigi palyginus šią normą su panašiomis kitų straipsnių dispozicijomis, matyti, kad daugeliu atvejų yra kriminalizuotas ne tik tam tikrų dalykų laikymas, naudojimas, panaudojimas ir t. t., bet ir jų įgijimas. Palyginkime panašių normų dispozicijas, kai įgyjami apyvartoje uždrausti daiktai arba daiktai, kurie apyvartoje gali būti naudojami tik laikantis nustatytos tvarkos. Pavyzdžiui, BK 309 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė tam, kas pagamino, *įgijo*, laikė, demonstravo, reklamavo, siūlė arba platino pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo, pateikiamas kaip vaikas; BK 198 straipsnio 1 dalyje – tam, kas neteisėtai stebėjo, fiksavo, perėmė, *įgijo*, laikė, pasisavino, paskleidė ar kitaip panaudojo neviešus elektroninius duomenis; BK 199⁽²⁾ straipsnio 1 dalyje – tam, kas pažeisdamas nustatytą tvarką *įgijo*, laikė, gabenio, siuntė, naudojo ar realizavo akcizais apmokestinamas prekes, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Panašiai formuluojamos ir kitos nusikalstamos veikos, numatytos BK 213 straipsnio 1 dalyje, BK 214 straipsnio 1 dalyje, BK 253 straipsnio 1 dalyje. Tai tik kelios, ir tikrai ne visos, normos, kai baudžiamoji atsakomybė numatoma už panašią seką alternatyvių veikų. Taigi sistemiskai peržvelgus baudžiamąjį įstatymą, matyti, kad iš esmės visais šiais atvejais šalia tokių veikų kaip „laikė, gabenio, siuntė, naudojo ar realizavo“ yra numatyta ir tam tikro daikto atsiradimą kaltininko dispozicijoje kriminalizuojanti veika – „įgijo“. Galbūt būtų galima teigti, kad baudžiamoji atsakomybė už šią veiką numatyta BK 302 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią baudžiamas tas, kas pagrobė ar neturėdamas teisėtą pagrindo *įgijo*, laikė, gabenio, siuntė, panaudojo ar realizavo fizinio ar juridinio asmens antspaūdą, spaudą, *dokumentą* ar griežtos atskaitomybės blanką. Tačiau šios nusikalstamos veikos dalykas – tai tikras dokumentas, kurio teisėtą valdymą prarado

šio dokumento savininkas, fizinis arba juridinis asmuo⁴. Baudžiamoji atsakomybė, jei asmuo įgijo suklastotą ar netikrą dokumentą, pagal šį straipsnį negalima. Taigi BK apskritai nenumato atsakomybės už žinomai netikro ar žinomai suklastoto tikro dokumento įgijimą. Kyla klausimas, kodėl įstatymų leidėjas šios veikos neištraukė į BK 300 straipsnio 1 dalyje numatytą alternatyvių veikų sąrašą? Galbūt tokia veika nėra nusikalstamai pavojinga, arba situacijos, kai įgyjamas netikras ar suklastotas dokumentas, neįmanomos? Pamėginkime pamodeliuoti arba paieškoti praktinių pavyzdžių. Štai reali situacija iš teismų praktikos ir gyvenimo – asmuo, negalėdamas (nenorėdamas) nustatyta tvarka gauti vairuotojo pažymėjimo, kreipiasi į atitinkamus kitus asmenis, pateikia jiems savo nuotrauką, medicininę pažymą, kitus dokumentus, sumoka pinigus, o šie asmenys jam neteisėtai pagamina (netikrą) vairuotojo pažymėjimą, kurį vėliau jam perduoda. Asmuo, gavęs šį pažymėjimą, jį nešioja su savimi, esant būtinumui netgi panaudoja. Taigi asmuo *įgyja*, laiko ir naudoja netikrą dokumentą – vairuotojo pažymėjimą. Jei atsakomybė už tokio dokumento laikymą ir panaudojimą numatyta, tai kaltininkas liks nenubaustas už tokio dokumento įgijimą. Tais atvejais, kai kaltininkas įsigis ir laikys dokumentą, atsakomybė kils bent už laikymą. Tačiau kitu atveju, jei asmuo netikrą vairuotojo pažymėjimą tik įsigis, o laikymo veika dar nebus pradėta, nes, pavyzdžiui, iš karto po įsigijimo bus sulaukytas policijos pareigūnų ar dėl kitų priežasčių negalės realizuoti kitų veikų požymių, tai baudžiamoji atsakomybė pagal BK 300 straipsnio 1 dalį jam nekils. Manytina, kad tokiu atveju šio dokumento laikymas dar nebuvo pradėtas, nes veika nutraukta iš karto, pasibaigus įgijimo požymiui. Teoriškai būtų galima diskutuoti, ar tokiu atveju nekiltų baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą laikyti netikrą dokumentą, tačiau, autoriaus nuomone, pasikėsinimo inkriminuoti negalėtume: jeigu laikymo veika dar nebuvo pradėta įgyvendinti, vadinasi, ir baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą negalima. Baudžiamoji atsakomybė nekils ir tokiu atveju, jei kaltininkas tik susitars su vairuotojo pažymėjimo „gamintoju“, perduos jam pinigus ir reikiamus dokumentus, tačiau vairuotojo pažymėjimo įsigyti nespės, nes sutrukdys kokios nors objektyvios kliūtys. Šiuo atveju, jeigu minimo straipsnio dispozicijoje būtų numatyta atsakomybė už dokumento įgijimą, asmuo galėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už pasikėsinimą įgyti netikrą vairuotojo pažymėjimą: dokumento įsigijimo procesas jau buvo prasidėjęs, jau buvo pradėti įgyvendinti įgijimo veikos požymiai, tačiau ji nebuvo baigta dėl nuo šio asmensvalios nepriklausančių aplinkybių. Apibendrinant galime daryti išvadą, jog realiam gyvenime tikrai įmanomos tokios situacijos, kai asmuo įgyja netikrą ar suklastotą dokumentą. Todėl įstatymų leidėjas vadovautis šiuo argumentu greičiausiai negalėjo.

Dar vienas galimas motyvas, dėl kurio galėjo būti nekriminalizuota ši veika – tai „įgijimo“ veikos mažesnis pavojingumas. Tačiau ir šis argumentas vargu ar galėtų at-

4 ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* Baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Registrų centras: Vilnius, 2010, p. 523–524.

laikyti elementarią kritiką. Paprastai pavojingumas laikomas objektyvia nusikalstamos veikos savybe, kuri nepriklauso nei nuo įstatymo leidėjo, nei nuo asmenų, taikančių baudžiamąsias teises normas, valios. Vadinasi, jeigu pavojingumas yra objektyvi savybė, jis turėtų būti puikus indikatorius, atspindintis nusikaltimo žalingumą visuomenei. Pavojingumas ar jo laipsnis gali būti nustatomas pagal šiuos požymius: teisės pažeidimo padarymo būdą ir aplinkybes, kuriomis jis buvo padarytas; panaudotas priemonės ir įrankius; kaltės formą ir rūšį bei tikslą, kurio buvo siekiama darant pažeidimą, veikos dalyką, pasekmes ir pan. Tik išsami šių požymių analizė gali suteikti galimybę pasakyti, kokio pavojingumo laipsnio yra padarytas teisės pažeidimas⁵. Taigi šiuo atveju visi ar tik kai kurie iš šių požymių gali padėti nustatyti konkrečios veikos pavojingumą. Manytina, kad lemiamas kriterijus šiuo atveju būtų dalykas, t. y. pats dokumentas ir jo turinys. Nes būtent nuo to priklauso ir teisiniai padariniai, kurie taip pat apibrėžia pavojingumą. Todėl šiuo atveju akivaizdu, kad netikro vairuotojo pažymėjimo (ar kito netikro, suklastoto dokumento) įgijimo veikos pavojingumas nėra mažesnis nei kitų veikų: laikymo, siuntimo ar panaudojimo. Veikos pavojingumas prasideda būtent nuo veikimo pradžios, o tokių nusikaltimų pradžia – paprastai atitinkamų dokumentų įsigijimas. Įsigijus tokį dokumentą, kyla pavojus baudžiamojo įstatymo saugomai vertybei – dokumentų teisinės apyvartos funkcionalumui ir patikimumui. Šis pavojus yra tokio paties dydžio bei pobūdžio, kaip ir laikant netikrą dokumentą ar su juo atliekant kitas veikas. Esmė – dokumento turinys ir pasekmės, kurias jis sukelia, bet ne konkreti veika, kuri su tuo dokumentu atliekama. Todėl tai, kad nenumatyta baudžiamoji atsakomybė už „įgijimo“ veiką, laikytina baudžiamojo įstatymo spraga, kuri turi būti užpildyta.

Ši spraga turi būti ištaisyta ir dėl to, kad teismų praktikoje galima surasti pavyzdžių, kai, nepaisant to, kad baudžiamoji atsakomybė už suklastoto ar netikro dokumento įgijimą nenumatyta, teismai ją kartais taiko. Pavyzdžiui, M. J. nuteistas už tai, kad ikiteisminio tyrimo bei teismo nenustatytu laiku iš nenustatyto asmens *įgijo* žinomai netikrą dokumentą – vairuotojo pažymėjimą, išduotą V. K. vardu, ir jį *laikė* su savimi iki 2013 m. kovo 13 d., kai UAB „K. M.B.“ patalpose, esančiose Panevėžyje, *pateikė* šį vairuotojo pažymėjimą V. Ž. surašant susitarimą dėl automobilio pirkimo⁶. Kaip matyti iš net trijų instancijų teismų sprendimų, M. J. buvo kaltinamas bei nuteistas taip pat ir dėl netikro vairuotojo pažymėjimo *įgijimo*, nors ši veika baudžiamajame įstatyme nėra kriminalizuota. Akivaizdu, kad tokie teismo sprendimai nėra pagrįsti, o „įgijimo“ veika iš kaltinimo turėjo būti šalinama dar pirmosios instancijos teismo. Tačiau nei apeliacinė, nei kasacinė instancija šios kaltinimo klaidos nepastebėjo ir neištaisė. Taigi tokios teismų klaidos rodo, kad įstatymų leidėjas šios veikos

5 Plačiau: FEDOSIUK O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. Jurisprudencija. 2012, 19(2), p. 715–738; PRANKA D. Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamajoje teisėje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

6 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 kovo 31 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-192-788/2015.

nepagrįstai nekriminalizavo, dėl ko teismai kartais inertiškai taiko baudžiamąją atsakomybę už „tradicinį“ ir loginį tokių veikų kompleksą. Teigiama šioje situacijoje tik tai, kad tai daugiau išimtis, nei taisyklė.

2. BK 300 straipsnio 1 dalies taikymas teismų praktikoje

Straipsnio pradžioje minėti autoriai, įsigaliojus naujai priimtam BK, 300 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo dalyką – dokumentą apibrėžė kiek kitaip, nei jis suprantamas šiuo metu. Anot E. Sinkevičiaus, „dokumentu reikėtų laikyti kiekvieną rašytinį aktą ar kitokį materialaus pasaulio dalyką, kuriame įtvirtinta juridinę reikšmę turinti informacija, kuri pagal savo pobūdį ir reikšmę esti teisės ar pareigos arba teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo, taip pat juridinių faktų ar turinčių juridinę reikšmę aplinkybių įrodymas“⁷. Kiti autoriai teigė, kad „dokumentas – tai materialus teisinio fakto liudijimas“⁸. Panašios pozicijos tuo metu laikėsi ir teismai: „Dokumentu laikytinas kiekvienas rašytinis aktas, įtvirtinantis juridinę reikšmę turinčią informaciją, kuri pagal savo pobūdį ir reikšmę yra teisės, pareigos, teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo įrodymas, taip pat juridinių faktų ar juridinę reikšmę turinčių aplinkybių įrodymas“⁹; „Teismų praktikoje dokumentu laikytinas bet koks rašytinis aktas, kuriuo asmuo liudija faktą, turintį teisinę reikšmę. Rašytinio akto teisinė reikšmė pasireiškia tuo, kad jis suteikia tam tikras teises ir pareigas. Dokumento turinys ir forma turi didelę reikšmę, nes suteikia informaciją, koks asmuo jį sukūrė, kam atsiranda sukurto ir pasirašyto dokumento pagrindu atitinkamos teisės ir pareigos“¹⁰; „Pagal BK 300 straipsnį dokumentas – tai materialus teisinio fakto liudijimas“¹¹. Taigi vienas pagrindinių dokumento požymių buvo tas, kad jis turi būti rašytinis ir materialus. Galimybė suklastoti elektroninį dokumentą ar juo disponuoti tuo metu analizuojama ir svarstoma nebuvo. Nebuvo akcentuojama ir tai, ar elektroninis dokumentas gali būti šio nusikaltimo dalyku, ar toks dokumentas atitiktų materialumo (ar rašytinio dokumento) požymį.

Vis dėlto situacija kiek pasikeitė. Šiuo metu elektroninis dokumentas – gana įprastas dalykas teisinėje apyvarčioje. Todėl ir dokumento apibrėžimas šiek tiek platesnis – į jo sąvoką įtraukiama ir elektroninė erdvė. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 2 straipsnyje apibrėžta dokumento sąvoka: Lietuvos Respublikoje ar užsienio valstybėje įsteigto juridinio asmens, kitos organizacijos ar jų padalinio

7 SINKEVIČIUS, E. *supra* note 1.

8 TAMAŠAUSKIENĖ, A. *supra* note 3.

9 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-426/2006.

10 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-515/2006.

11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-290/2008.

(toliau – juridinis asmuo) ar fizinio asmens veiklos procese užfiksuota informacija, nepaisant jos pateikimo būdo, formos ir laikmenos¹². Teismų praktikoje galima surasti tokių dokumentą, kaip šios nusikalstamos veikos dalyką, apibūdinančių požymių: „pagrindinė dokumento funkcija – liudyti juridinę reikšmę turinčius faktus. Skirtingų rūšių dokumentai turi skirtingus rekvizitus, be to, gali egzistuoti kaip įrašai ne tik ant popieriaus, bet ir elektroninėje erdvėje ar kompiuterinėje laikmenoje, bet svarbiausias dokumento formai keliamas reikalavimas yra jo tinkamumas paliudyti (įrodyti, patvirtinti) juridinį faktą. Suklastotais ar netikrais dokumentais atitinkamai turėtų būti laikomi tokios formos raštai, kurie yra tinkami paliudyti melagingą faktą“¹³.

Apibendrinant galima pasiremti ir žodžio *documentum* reikšme lotynų kalboje – ši sąvoka reiškia liudijimą, įrodymą. Vadinasi, šio nusikaltimo dalyku gali būti bet kokios (taip pat ir elektroninės) formos dokumentas, galintis paliudyti ar įrodyti juridinę reikšmę turinčius faktus. Būtent tokia dokumento sąvoka svarbi aiškinant ir kitus šios nusikalstamos veikos požymius. Kadangi BK 300 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėtis yra formali, o objektyvieji sudėties požymiai suformuluoti kaip alternatyvūs, atrodytų, jog baudžiamajai atsakomybei kilti pakanka, kad asmuo atliktų bent vieną iš BK 300 straipsnio 1 dalies dispozicijoje išvardytų pavojingų veikų, nesukeldamas jokių padarinių. Tačiau šiuo aspektu svarbu tai, kad, nors BK 300 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėtis yra formali, tačiau, anot įstatymo taikytojo, „įstatymų leidėjas baudžiamąją atsakomybę už disponavimą netikru ar suklastotu dokumentu nustatė ne tiek dėl pačių veikų pavojingumo, kiek dėl veikų padarymo galinčių atsirasti žalingų padarinių tokį dokumentą panaudojus apyvartoje“¹⁴. Baudžiamosios atsakomybės taikymui reikalingą pavojingumo laipsnį dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu gali pasiekti tais atvejais, kai šiomis veikomis daroma įtaka teisiniams santykiams, tuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančių asmenų teisėms ir pareigoms¹⁵. Jei dokumente įrašyti tikrovę neatitinkantys faktai negali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teisių arba sukelti minėtiems asmenims ar valstybei teisiškai reikšmingų padarinių, toks dokumento suklastojimas nėra pavojinga veika baudžiamųjų įstatymų požiūriu¹⁶. Taigi šiuo atveju svarbu nustatyti, ar kilo reali grėsmė baudžiamojai įstatymo saugomai vertybei – dokumentų teisinės apyvartos funkcionalumui ir patikimumui. Viena vertus, ši grėsmė atsiranda tik nustčius tam tikrus teisiškai reikšmingus padarinius,

12 Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas, Valstybės žinios, 2004, Nr. 57-1982.

13 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo Olego Fedosiuko atskiroji nuomonė Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 17 d. nutarties baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-175-303/2015.

14 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-205/2012.

15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-316/2013.

16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-559/2011.

kurie turi įtakos teisiniams santykiams. Kita vertus, tokia grėsmė dažniausiai grindžiama ne konkrečia veika, bet konkrečiu dokumentu ir jo formos ar turinio galia, savaime lemiančia ir didesnę konkrečios veikos pavojingumo laipsnį, kuriuo pasižymi būtent nusikalstamos veikos. Todėl galima daryti išvadą, kad, jeigu konkrečia atlikta veika nedaroma įtaka teisiniams santykiams, nekyla pavojus įstatymo saugomam gėriui, tokiu atveju ši veika neatitinka nusikalstamos veikos sudėties, nes nėra vieno iš būtino jos požymių. Taigi iš esmės ne dokumento turinys ar jo forma, o šių dalykų reikšmė teisinių santykių dalyvių teisėms ir pareigoms suteikia pagrindą baudžiamajai atsakomybei.

Nors teismų praktika šiuo aspektu formuojama jau pakankamai seniai, teismams vis dar kyla problemų nustatant konkretaus dokumento reikšmę teisiniams santykiams. Štai vienoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas Č. T. nuteisė pagal BK 300 str. 1 d. už tai, kad ji 2011 metų balandžio mėnesio pradžioje, tiksliai nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, pagamino netikrą dokumentą, o būtent: atspausdino jai į elektroninį paštą atsiųstą dokumento projektą (tekstą), tada iš turėto originalaus dokumento rusų kalba gaminamame netikrame dokumente, reikiamose jo vietose, įkomponavo atitinkamus įrašus ir parašą, o būtent: įrašą „parašo tikrumą liudiju“ (dokumento originale buvęs antroje eilutėje) nukėlė į trečiąją eilutę, o jo vietoje prirašė įrašą „ir V. K.“, tada šalia įrašų „V.G. a/k“ ir „V.K. a/k“ iš kito dokumento įkomponavo parašus, tokiu būdu sukurdama netikrą dokumentą „2011-03-16 Sutikimą“. Po to, tęsdama nusikalstamą veiką, Vilniaus rajono savivaldybės administracijos patalpose panaudojo pagamintą netikrą dokumentą – „2011-03-16 Sutikimą“, perduodama jį projektuotojui, kuris minėtą dokumentą pateikė Vilniaus rajono savivaldybės administracijos statybos komisijai, sprendusiai dėl leidimo išdavimo jos vyrui I. G. ir V. D. priklausančio gyvenamojo namo rekonstrukcijos¹⁷.

Apygardos teismas pirmosios instancijos teismo nuosprendį panaikino ir Č. T. dėl pateiktų kaltinimų išteisino. Apygardos teismas pažymėjo, kad nėra įrodymų dėl to, jog būtent Č. T. pagamino netikrą dokumentą. O dėl šio dokumento panaudojimo konstatavo, kad „aptariamasis netikras dokumentas negali būti laikomas teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo įrodymu arba juridinių faktų ar juridinę reikšmę turinčių aplinkybių įrodymu. <...> Vertinant netikro dokumento panaudojimu sukeltus padarinius, atsižvelgtina ir į tai, kad projektuotojui buvo pateikta nepatvirtinta dokumento kopija, kuri dėl tos priežasties nebuvo priimta, rekonstrukcijos projektas nebuvo priimtas ir bendraturčiams teisiškai reikšmingi padariniai, susiję su nuosavybės naudojimu prieš jų valią ar su jų teisių pažeidimais, neatsirado. Taip pat nenustatytos ir jokios kitos aplinkybės, kurių pagrindu būtų galima teigti, kad dėl kaltinime nurodyto netikro dokumento atsirado kokie nors kiti teisiškai reikšmingi neigiami padariniai. Nukentėjusioji V. K. jų taip pat nenurodė, abstrakčiai pažymėjusi, kad dėl jos parašo suklastojimo jai padaryta moralinė žala“¹⁸.

17 Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. gruodžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-905-295/2013.

18 Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-204-487/2014.

Prokuroro kasacinį skundą (skundžiama buvo tik apygardos teismo nuosprendžio dalis dėl netikro dokumento panaudojimo) išnagrinėjusi išplėstinė septynių teisėjų kolegija, panaikindama apygardos teismo nuosprendį, konstatavo, kad „Č. T. netikrą dokumentą – „2011-03-16 Sutikimą“ pateikė siekdama nustatyti teisiškai reikšmingą faktą – statinių užsakovų teisę gauti statybą leidžiančius dokumentus – leidimus rekonstruoti bei statyti naujus statinius. Taigi, vertinant konkrečius atvejo aplinkybes, kasacinio teismo teisėjų kolegijos nuomone, statybos komisijai pateiktas realiai neegzistuojantis rašytinis aktas – „2011-03-16 Sutikimas“ atitinka dokumento požymius ne tik pagal turinio kriterijus, bet ir teisinę reikšmę. Šis netikras dokumentas savo teisine reikšme statybos komisijai galėjo būti pagrindu pritarti parengtam statinio projektui bei išduoti statybą leidžiančius dokumentus, o statinių užsakovams – suteikti teisę gauti statybą leidžiančius dokumentus – leidimus rekonstruoti bei statyti naujus statinius. Taigi toks dokumentas, kaip teisingai skunde nurodo kasatorė, gali lemti teisinių santykių sukūrimą, pakeitimą ar panaikinimą tarp valstybės institucijos ir kito subjekto, taip pat sukelti ir neigiamų padarinių atsiradimo grėsmę. Pažymėtina ir tai, kad netikras dokumentas – „2011-03-16 Sutikimas“, nesant tokio dokumento originalo, buvo gaminamas kaip tikro dokumento kopija, visiško materialaus klastojimo (montažo) būdu, naudojant dokumento skenavimą, o reikiamus įkeltų rekvizitų pakeitimus (jų pergrupavimą, nukėlimą į kitą eilutę, dalies įrašų panaikinimą ir pan.) atliekant grafinio redagavimo programa, arba kopijavimą, panaudojant pateiktą rusų kalba rašytą sutikimą (iš jo kopijos iškerpant atitinkamus įrašus ir parašą, juos įkomponuojant reikiamose dokumento vietose ir nukopijuojant), taip pat ir kitą dokumentą, kuriame yra V. K. vardu pasirašytas parašas. Nekyla abejonių, kad tokio netikro dokumento gamybai reikėjo įrašų ir teksto komponavimo bei montavimo įgūdžių. Į tikrovėje neegzistuojantį dokumentą ne tik buvo įrašyti konkrečių asmenų – žemės sklypo bendraturčių V. K. ir V. G. – tikri asmens duomenys – asmens kodai, bet ir montažo būdu, naudojant skenavimą, perkelti tikri parašai, tikras Mickūnų seniūnijos antspaudas, autentiškas seniūnės įrašas „parašo tikrumą liudiju“, jos tikras parašas, taip sukuriant tikro dokumento kopijos iliuziją. Taigi, šis netikras aktas pagal prieš tai išvardytus dokumento turinio privalomus elementus (rekvizitus), teisėjų kolegijos vertinimu, turi dokumento požymius. Tai, kad „2011-03-16 Sutikimas“, kuriuo disponavo išteisintoji, yra netikras, sprendžiant iš liudytojų V. G., L. P. bei iš dalies ir pačios Č. T. parodymų, ji žinojo. Tai reiškia, kad Č. T., pateikdama (panaudodama) projektuotojui netikrą dokumentą – „2011-03-16 Sutikimą“, suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, suprato, kad taip veikdama gali sukelti neigiamas teisinės pasekmes, ir taip norėjo veikti. Todėl apeliacinės instancijos teismo išvada, kad šiame dokumente įtvirtinti objektyvios tikrovės neatitinkantys faktai neturi teisinės reikšmės, nes nesukėlė jokių teisiškai reikšmingų padarinių, todėl negali užtraukti baudžiamosios atsakomybės, nepagrįsta. Dėl tokio dokumento panaudojimo apyvarčioje, kaip teisingai pažymi kasatorė, savo veiksmais Č. T. kėsinosi į valdymo tvarką. Be to, kaip pagrįsta

nurodyta pirmosios instancijos teismo nuosprendyje, teisiškai reikšmingi padariniai, susiję su nuosavybės naudojimo, valdymo ir disponavimo teisių pažeidimu, galėjo atsirasti ir žemės sklypo bendraturčiams. Vien tai, kad statybos komisija, išvelgusi jai pateikto nustatyta tvarka nepatvirtinto dokumento – „2011-03-16 Sutikimo“ klastojimo požymius, nepritarė užsakovų parengtam statinių projektui, kartu stabdydama ir statybą leidžiančių dokumentų išdavimo procedūrą, baudžiamosios atsakomybės Č. T. nepašalina¹⁹.

Nagrinėjant šią situaciją įdomu tai, kad net ir kasaciniame teisme dėl vieningos praktikos aiškinant šios nusikalstamos veikos požymius nėra sutariama. Būtent šioje byloje vienas iš teisėjų, nesutikdamas su bendra teisėjų kolegijos pozicija, išsakė atskirąją nuomonę: „Nagrinėjamojoje byloje pateikta kopija juridinę reikšmę turinčio fakto (kitų asmenų duoto sutikimo) objektyviai patvirtinti negalėjo, nes vos pažvelgus į pateiktą raštą, tampa akivaizdu, kad tai kopijavimo aparatu pagaminta ir jokios tikrumo žymos neturinti kopija, bet ne originalas. Specialisto išvadoje konstatuota, kad panaudotas raštas yra montažo būdu pagaminta kopija, kurioje esantys įrašai, parašai, antspaudas įkelti skenuojant/kopijuojant kitų dokumentų duomenis. Pažymėtina, kad tam tikrose teisinės apyvarštos srityse popierinės kopijos laikomos tinkama priemone faktui liudyti, tačiau tokiais atvejais kopijos turi būti patvirtintos tą padaryti įgalioto asmens, kuriam buvo pateiktas dokumento originalas. Šiuo atveju sutikimo kopija, turint galvoje, kad ji buvo pateikta kitų asmenų sutikimui patvirtinti, nesant originalo, negalėjo paliudyti reikiamo fakto. Natūralu, kad, pateikus šią suklastotą kopiją statybos komisijai, buvo pareikalauta originalo, kurio nesant, pageidaujamas leidimas gyvenamojo namo rekonstrukcijai nebuvo išduotas. Dėl to sutinku su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad aptariama nepatvirtinta, netikra kopija, kuri dėl šios priežasties nebuvo priimta, neatitinka netikro dokumento požymių²⁰.

Kaip matyti iš nagrinėjamos situacijos, pagrindinis klausimas, kilęs šioje byloje buvo tas, ar netikras dokumentas, t. y. montažo būdu pagaminta dokumento kopija, gali sukelti teisiškai reikšmingus padarinius – ar gali šiuo atveju nulemti savivaldybės statybos komisijos sprendimą. Kasacinis teismas nurodė, kad aplinkybė, jog komisija pastebėjo, kad dokumentas nėra patvirtintas, baudžiamosios atsakomybės Č. T. nepašalina, o atskirą nuomonę išsakęs teisėjas akcentavo šią aplinkybę kaip esminę, šalinančią tokios veikos pavojingumą ir baudžiamąją atsakomybę. Kitaip sakant šios situacijos esmė – ar nepatvirtinta dokumento kopija gali būti prilyginama dokumentui BK 300 straipsnio prasme? Atsakymas paprastas – reikia vertinti, ar tokia dokumento

19 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-175-303/2015.

20 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo Olego Fedosiuko 2015 m. vasario 17 d. atskiroji nuomonė Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 17 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-175-303/2015.

kopija sukuria kitiems asmenims atitinkamas teises ir pareigas. Nagrinėjant šią situaciją turbūt akivaizdu, jog minimo „Sutikimo“ kopija, kurios tikrumas nėra patvirtintas įgalioto asmens, savaime negali sukelti reikšmingų padarinių. Tokie padariniai galimi tik statybos komisijai nepastebėjus, jog tai nepatvirtinta kopija arba, pažeidžiant teisės aktus, priimdama sprendimą vadovautusi nepatvirtinta kopija. Teisiniu požiūriu šios situacijos negalimos: kad sutikimas nebuvo originalus, buvo akivaizdu, todėl reikėtų sutikti su atskirąja nuomonę išsakiusiu teisėju, jog toks dokumentas niekaip negalėjo sukelti jokių teisinių padarinių. Juk statybos komisija tokio dokumento negali naudoti savo veikloje ir juo vadovautis priimdama sprendimus. Kita vertus, abejonių kyla dėl to, ar šiuo atveju apskritai negalima baudžiamoji atsakomybė. Analizuojant šioje byloje priimtus sprendimus matyti, kad Č. T. panaudodama šį dokumentą (kopiją), t. y. jį pateikdama projektuotojui, norėjo, kad šis jį patvirtintų ir pateiktų statybos komisijai: ji jam tvirtino, kad turi dokumento originalą. Projektuotojui atsakius patvirtinti dokumento tikrumą, jis buvo pateiktas komisijai, ir būtent dėl projektuotojo neveikimo komisija nepriėmė atitinkamo sprendimo. Akivaizdu, kad Č. T. atliko visus veiksmus, siekdama, kad šis dokumentas būtų patvirtintas ir panaudotas, tačiau to padaryti nepavyko dėl nuo jos valios nepriklausančių aplinkybių – būtent dėl projektuotojo neveikimo. Projektuotojui patvirtinus sutikimo kopijos tikrumą, jis įgautų teisinę reikšmę ir galėtų sukelti teisinius padarinius. Jam to nepadarius, kitų asmenų teisėms tik buvo iškilusi grėsmė, kuri liudija apie pradėtą, bet nebaigtą nusikalstamą veiką. Todėl, mano nuomone, tokia situacija atitinka pasikėsinimą panaudoti netikrą dokumento kopiją ir turėtų būti vertinama pagal BK 22 str. 1 d. ir 300 str. 1 d.

Gana dažnai galimos ir tokios situacijos, kai už ligotą ar senyvo amžiaus žmogų, kuris pats nesugeba pasirašyti, ant įvairių dokumentų pasirašo jo vaikai, sutuoktinis ar kiti įvairius ryšius su šiuo asmeniu palaikantys asmenys, kurie nėra įgalioti tai padaryti. Kyla klausimas – ar šiems asmenims galima baudžiamoji atsakomybė už atitinkamo dokumento suklastojimą? Štai vienoje baudžiamojoje byloje bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pripažino M. P. kalta pagal BK 300 straipsnio 1 dalį dėl to, kad ji V. P. dėl labai blogos sveikatos būklės negalint pasirašyti 2011 m. gegužės 19 d. atstovavimo sutartyje su advokatu E. J., pasirašė už jį, suklastodama savo sutuoktinio parašą ir taip sutartyje įtvirtindama tikrovės neatitinkančią informaciją. Be to, minėta sutartis buvo panaudota, pateikiant ją į civilinę bylą, nagrinėjamą Kauno rajono apylinkės teisme. Pirmosios instancijos teismas pripažino, jog nusikalstamos veikos sudėties požymiai M. P. veikoje egzistuoja tik formaliai, o apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad M. P. padarytos veikos pavojingumas nėra toks didelis ir nesiekia tokio laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga už padarytą nusikaltimą ją patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nubausti įstatymo sankcijoje numatyta bausme. Padarę tokias išvadas, teismai laikė jas pagrindu atleisti M. P. nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo. O kasacinis teismas pažymėjo, jog byloje nėra duomenų, rodančių, kad M. P., pasirašydama atstovavimo sutartyje

už savo sutuoktinį V. P., padarė esminės ar didelės žalos asmeniui, už kurį ji pasirašė, nėra duomenų, kurie patvirtintų, jog V. P. nebūtų norėjęs sudaryti atstovavimo sutarties ar būtų prieštaravęs tokiai sutarčiai. Šios aplinkybės rodo, kad M. P. veika nesiekia tokio pavojingumo, kuris užtraukia baudžiamąją atsakomybę, taigi, darytina išvada, kad M. P. veikoje nėra nusikalstamos veikos, numatytos BK 300 straipsnio 1 dalyje, sudėties²¹.

Šioje byloje, įvertinus konkretų dokumentą, jo turinį ir dokumente minimų šalių valių, buvo prieita išvada, kad atlikta veika nesiekia nusikaltimui būdingo pavojingumo laipsnio. Reikėtų sutikti su kasacinio teismo motyvais ir pažymėti, kad išspręsta baudžiamoji byla galėtų tapti precedentu, kuriuo būtų galima remtis panašiose situacijose, kai nagrinėjamos bylos, susijusios su pasirašymu ant atitinkamų dokumentų artimųjų giminaičių vardu.

Analizuojant BK 300 straipsnio 1 dalies taikymo ypatumus, būtų naudinga pasiziūrėti, kaip užsienio valstybių teisės aktai reglamentuoja analogišką nusikaltimą. Galbūt mūsų įstatymo taikytojas nepagrįstai siaurina baudžiamąją atsakomybę, o įstatymų leidėjas siekė, kad būtų baudžiama už bet kokio dokumento suklastojimą?

Peržvelgus kai kurių užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus, galima pastebėti, kad daugumoje valstybių dokumento suklastojimo nusikaltimo dispozicija siauresnė nei Lietuvos BK 300 straipsnio 1 dalies. Pavyzdžiui, Vokietijos baudžiamajame kodekse analogiško straipsnio, numatančio atsakomybę už dokumento suklastojimą, definicija šiek tiek skiriasi: baudžiamojo įstatymo 267 straipsnyje baudžiamoji atsakomybė numatyta už disponavimą suklastotu dokumentu tik tuo atveju, jeigu tai daroma siekiant ką nors suklaidinti ar apgauti²². Panašus reglamentavimas įtvirtintas ir Prancūzijoje. Šios šalies baudžiamojo kodekso 441 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad baudžiamojon atsakomybėn gali būti traukiama tik už apgaulingą tiesos iškreipimą, siekiant sukelti žalą, atliktą dokumente ar kitoje išraiškos priemonėje, taip pat gali būti siekiama įrodyti tam tikras teises ar sukelti tam tikras teises pasekmes²³. Šveicarijos baudžiamojo kodekso 251 straipsnyje nustatyta, kad atsakomybėn gali būti traukiamas tik asmuo, kuris disponavo suklastotu dokumentu, siekdamas sukelti finansinių nuostolių ar padaryti žalos kito asmens teisėms ar įgyti neteisėtą pranašumą sau ar kitam asmeniui <...>²⁴. Latvijos baudžiamojo kodekso 275 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė tik

21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237/2014.

22 Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-05]. <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html>.

23 Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-05]. <http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1957/13715/version/4/file/Code_33.pdf>.

24 Šveicarijos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-05]. <<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201501010000/311.0.pdf>>.

už tokio dokumento suklastojimą, kuris suteikia teises ar panaikina pareigas²⁵. Estijos baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę tik už oficialių dokumentų suklastojimą.²⁶ Skandinavijos valstybėse šis nusikaltimas tiesiogiai siejamas su įrodinėjimo procesu. Štai Švedijos baudžiamasis įstatymas baudžia tik už disponavimą suklastotu dokumentu, jeigu toks disponavimas apsunkina įrodinėjimą²⁷. Panašus reglamentavimas numatytas ir Suomijos baudžiamajame kodekse – disponavimas suklastotu dokumentu užtraukia baudžiamąją atsakomybę tik tuo atveju, jeigu dokumentą siekiama panaudoti kaip klaidinantį įrodymą²⁸. Palyginimui galima pastebėti ir tai, kad, pavyzdžiui, anglosaksų teisinės sistemos baudžiamosios teisės moksle klastojimo nusikaltimas aiškinaamas panašiai kaip ir minėtose Europos valstybėse: klastojimo nusikaltimas pasižymi pačia *klastojimo veika* bei *ketinimu (tikslu) apgauti*.²⁹

Taigi tiek kaimyninėse Lietuvos šalyse, tiek Vakarų Europos ar Skandinavijos valstybėse Baudžiamojo kodekso straipsnis, numatantis atsakomybę už dokumento suklastojimą, šio nusikaltimo apibrėžime numato ir papildomus būtinus šio nusikaltimo požymius – dažniausiai tikslą arba padarinius. O Lietuvos baudžiamasis įstatymas įtvirtina „gryną“ dokumento klastojimą, be jokių papildomų būtinų požymių, tokiu būdu teoriškai išplėsdamas baudžiamąją atsakomybę už šios nusikalstamos veikos padarymą. Todėl šiuo atveju protingai, teisingai ir proporcingai taikyti įstatymą gali padėti (ir padeda) tik įstatymų taikytojas. Vis dėlto, siekiant suvienodinti teismų praktiką, išgyvendinti vis dar pasitaikančius nepagrįstus kaltinimus pagal BK 300 str. 1 d., ši straipsnį reikėtų tobulinti. Pagrindinė tobulinimo kryptis turėtų būti esamos teismų praktikos įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, pakeistas BK 300 str. 1 d. turėtų atrodyti taip: „Tas, kas pagamino netikrą dokumentą, suklastojo tikrą dokumentą arba žinomai netikrą ar žinomai suklastotą tikrą dokumentą *įgijo*, laikė, gabenò, siuntė, panaudojo ar realizavo, *jeigu dėl to Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui buvo sukelti teisiškai reikšmingi padariniai*, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.“

25 Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-05]. <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/unpan/unpan018405.pdf>>.

26 Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-05]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>>.

27 Švedijos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-05]. <<http://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-penal-code/>>.

28 Suomijos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-05]. <<https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>>.

29 O'Hagan, Henry, J., Pirmesnių nusikaltimų lestinumas persekiojant už klastojimo nusikaltimus. St. John's teisės apžvalga, Straipsnis Nr. 5. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-06]. <<http://scholarship.law.stjohns.edu/lawreview/vol10/iss2/5>>

Išvados

1. Baudžiamasis įstatymas nenumato baudžiamosios atsakomybės už netikro ar suklastoto dokumento įgijimą, kas laikytina šio įstatymo spraga.

2. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 300 straipsnio 1 dalį galima tik nustatant, jog disponavimas netikru ar suklastotu dokumentu sukėlė reikšmingus teisinius padarinius. Tokiu būdu šio nusikaltimo sudėtis atitiktų materialiosios, o ne formaliosios, nusikaltimo sudėties požymius.

Pasiūlymas

1. Siūlytina tobulinti BK 300 straipsnio 1 dalį, ją pakeičiant taip: „Tas, kas pagamino netikrą dokumentą, suklastojo tikrą dokumentą arba žinomai netikrą ar žinomai suklastotą tikrą dokumentą įgijo, laikė, gabenė, siuntė, panaudojo ar realizavo, jeigu dėl to Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui buvo sukelti teisiškai reikšmingi padariniai, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.“

THE SPECIFICS OF CRIMINAL LIABILITY FOR FORGERY OR DISPOSING OF FORGERIES IN THE JURISPRUDENCE OF CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Darius Pranka

Vilnius District Court, Lithuania

Summary. *The author analyses the most significant problems in applying Article 300 Part 1 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, which concerns the field of Lithuanian criminal doctrine and current court practice. First, some doubts are highlighted about the regulation of this article in criminal law. In the author's opinion, a shortcoming occurs in the Criminal Code of the Republic of Lithuania when there is no criminal liability for obtaining a forgery. The features of the document are then briefly analysed and given finding that the electronic document, as well as simple document, could be the object of such crime – the main attention must be pointed to the legal significance of the document. The largest part of the article concerns the specifics of applying Article 300 Part 1 in court practice, noting not formal criminal liability but making the legal significance of the document to legal relationships. In generalising the criminal law of different foreign countries and the practice of Lithuanian courts, it is concluded that a change to the criminal code is needed. Because of that, the author suggests including some additional features in Article 300 Part 1 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania.*

Keywords: *document, electronic document, forgery, obtaining, danger, obtaining forgeries, legal consequences*

Draius Pranka: Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjas, socialinių mokslų daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamosios ir civilinės atsakomybių atribojimas, nusikalstamų veikų kriminalizavimas ir kvalifikavimas.

Darius Pranka: Vilnius District Court, judge, doctor of social sciences (law); research interests: the line between criminal and civil liabilities, the criminalisation and qualification of crimes.